

Det kgl. Selskap for Norges Vel's Undersøgelser i Landbrugets Driftsforhold.

Regnskapsresultater fra norske gaardsbruk regnskapsaaret

$\frac{1}{4}$ 1912— $\frac{1}{4}$ 1913. Ved *Haakon Five*.

I »Tidsskrift for Landøkonomi« 1914 S. 144—152 er der givet en kort Redegørelse for Formaalet med og Organisationen af de Undersøgelser over Landbrugets Driftsforhold, som under Ledelse af Landbrugslærer *Haakon Five* foretages af Det kgl. Selskap for Norges Vel, og i samme Opsats er Resultaterne fra første Aars Regnskaber omtalte.

Den nu foreliggende Redegørelse for andet Aars Resultater omfatter Regnskaber fra 42 norske Landbrug af forskellig Størrelse og fordelte paa ret forskellige Distrikter, nemlig 27 fra Fladbygger paa Østlandet, 6 fra østlandske Fjeldbygger og 9 fra Namdalen i Nordre Trondhjems Amt. Af de 42 Landbrug deltager Halvdelen første Gang i Undersøgelserne, medens den anden Halvdel ogsaa afgav Regnskapsresultater for 1911—12, i hvilket Aar det samlede Antal regnskabsførende Landbrug var 39. Grunden til, at ca. Halvdelen af disse Brug ikke har deltaget i Undersøgelserne for Regnskabsaaret 1912—13, omtales ikke i Beretningen, men det er jo muligt, at flere af Brugene har ført Regnskaber begge Aar, uden at Resultaterne fra 1912—13 har egnet sig for statistisk Behandling.

Regnskabernes Form og den anvendte Fremgangsmaade ved Bearbejdelsen er iøvrigt i Hovedtrækkene den samme som sidste Aar, men paa Grund af det noget

fyldigere Materiale har man forsøgt en Gruppering af Fladlandsbrugene paa Østlandet efter Størrelse, idet man skelner mellem »mindre«, »middelstore« og »store« Gaarde. Det gennemsnitlige Indmarksareal for disse 3 Grupper er henholdsvis 9.84, 21.16 og 48.48 ha, medens Antallet af Brug i de enkelte Grupper har været henholdsvis 5, 13 og 8.

Det vil saaledes ses, at Grupperne dels er smaa og dels af ret uensartet Størrelse, hvorfor de beregnede Middeltal bør tages med Forbehold.

Næst efter nogle indledende Bemærkninger gør Forfatteren Rede for Høst- og Prisindeforhold i 1912—13, og det fremgaar heraf, at Fladlandsbrugene paa Østlandet har haft et godt Høstaar, medens Afgrøderne i Fjeldbyggerne og i Namdalen nærmest har været under Middeltal; dette Forhold maa have i Erindring ved den senere Betragtning af Driftsudbyttet.

Ved Omtalen af selve Regnskabsresultaterne begynderes med Status eller Formuets tilstanden. Mest Interesse frembyder Aktivkapitalens Fordeling, navnlig Fordelingen af den egentlige Landbrugskapital, der bl. a. viser, at Bygningskapitalen er relativ høj under norske Forhold, navnlig Nord paa i Namdalen. Som Følge heraf bliver ogsaa den samlede Grundkapital procentvis høj; den udgør for Østlandet ca. 76 pCt. af Aktivkapitalen, medens den for danske Bønderbrug sikkert hyppigt ligger en Del lavere. I Procent af Grundkapitalen udgør Bygningskapitalen for Østlandet ca. 56 pCt. og for Namdalen endog 65 pCt. Til Sammenligning kan anføres, at tilsvarende Undersøgelser fra 40 Ejendomme i Malmøhus Len for 1912—13 *) viser, at Bygningernes Værdi kun udgør 31 pCt.; men disse Brug er gennemsnitlig noget større end de norske (58.5 ha). Efter Ejendoms-skyldvurderingen herhjemme i 1909 var Bygningsværdien for danske Gaardbrug fra 8000—100,000 Kr.s Ejen-

*) *Ludvig Nannesson*: Några räkenskapsresultat från landtbruk i Malmöhus län år 1912—13. Malmö 1914.

domsskyld gennemsnitlig 52 pCt. af Vurderingssummen *), men dette Tal kan ikke direkte sammenlignes med de foran nævnte Procenttal, thi Assurancesummen, som er lagt til Grund for Vurderingen, er for høj i Forhold til den samlede Ejendomsskyldværdi, og man kan derfor sikkert gaa ud fra, at Bygningskapitalen ved en rationel Vurdering vilde ligge betydeligt under 50 pCt. af Grundkapitalen for de paagældende Ejendommers Vedkommende.

Næst efter den udførlige Omtale af Kapitalforholdene er der gjort Rede for Jordens Benyttelse, for Landbrugs Udgifter og Indtægter samt for Driftsudbyttet.

De hertil knyttede Oversigtstabeller er meget instruktive, og der er i Teksten udførligt gjort Rede for de forskellige Afvigelser, dels mellem de enkelte Grupper af Landbrug og dels mellem Resultaterne fra dette Aars og forrige Aars Regnskaber. Gennemgaaende viser det sidste Regnskabsaar et godt Driftsresultat, navnlig for Østlandsbrugene, der, efter at Skatterne er betalte, og Landmanden har faaet et tilfredsstillende Vederlag for sit og sin Families Arbejde, har forrentet den i dem anbragte Kapital med gennemsnitlig $6\frac{1}{2}$ pCt., medens Namdalsbrугenes Forrentningsprocent kun er $4\frac{1}{4}$ og Fjeldbygdebrugene godt 3 pCt.

Iøvrigt stiller Forrentningen sig gunstigst i de mindelste Østlandsbrug (7.95 pCt.), medens de mindre Brug er nede paa 3.29 pCt. Det maa imidlertid her bemærkes, at Familiens Arbejdsfortjeneste er beregnet højere paa de mindre Brug end paa de middelstore og omtrent lige saa højt som paa de store Gaarde, nemlig pr. voksent Familiemedlem henholdsvis 668, 627 og 702 Kr. aarlig. Vilde man regne med en tilsvarende Arbejdsfortjeneste under hjemlige Forhold, er det sandsynligt, at mange mindre Landbrug slet ingen Rente vilde give af

*) Vurderingen til Ejendomsskyld pr. 1. Juli 1909. Stat. Tabelværk 5. Række, Litra E. Nr. 6.

den i dem anbragte Kapital, saa de norske Smaabruks Driftsudbytte maa i Virkeligheden betegnes som meget tilfredsstillende. Forøvrigt er Antallet af Brug i denne Gruppe saa lille (5), at Resultatet af den Grund bliver mere upaalideligt end for de andre to Grupper.

I et særligt Afsnit paa ikke mindre end 22 Sider er der i Aar gjort Forsøg paa en Udredning af Driftsmaadens Indflydelse paa Rentabiliteten, først for de forskellige Grupper af Landbrug og dernæst for de enkelte Brug indenfor hver Gruppe. Efterhaanden maa dette Spørgsmaal vel antages at blive det centrale i hele Undersøgelsen, men saa længe Materialet ikke er mere omfattende, vil Værdien af en saadan Undersøgelse altid blive noget problematisk, fordi det i de enkelte Tilfælde ofte er ganske andre Forhold end Driftsmaaden, der faar den dominerende Indflydelse paa Resultatet. Undersøgelsen frembyder desuden den Vanskelighed, at de talmæssige Udtryk for Driftsmaaden ikke altid er tilstrækkelig karakteriserende eller oplysende.

Forfatteren har her holdt sig til saadanne Forhold som Agermarkens procentiske Benyttelse, Forholdet mellem Driftsindtægten af Planteavl og Husdyrbrug, Størrelsen af Kraftfoder- og Gødningsindkøb, Hesteholdets Størrelse, Arbejdsudgifternes Størrelse etc.; men det er jo ingenlunde let at afgøre, hvilken Indflydelse hvert af disse Forhold i det enkelte Tilfælde har haft paa Resultatet, og endnu vanskeligere at drage almindelige Slutninger af disse Resultater, og Forfatteren har da ogsaa været ret varsom i saa Henseende. Naar Materialet med Tiden bliver noget større, saa en Inddeling af Brugene i Grupper efter de her nævnte Hensyn lader sig gennemføre, vil man selvfølgelig bedre ad denne Vej være i Stand til at finde talmæssige Udtryk for de forskellige Driftsforholds Indflydelse paa Rentabiliteten.

I de følgende Afsnit er der gjort Rede for Størrelsen og Fordelingen af Husholdningsudgifterne, Landmandens Nettoindtægt og det pri-

vate Forbrug. Husholdningsudgifterne er størst paa Østlandet, 106 Øre pr. Kostdag, medens Namdalsbrugene og Fjeldbygdegaardene staar med henholdsvis 96 og 93 Øre pr. Kostdag.

Hvad Landmandens Nettoindtægt angaar, da fordeler denne sig for Fladlandsbrugenes Vedkommende omtrent ligeligt paa Arbejdsindtægt og Kapitalrente, men saaledes naturligvis, at Arbejdsindtægten er dominerende i de mindre Brug — 73 pCt. —, medens den kommer under Renteindtægten i de store Brug — 46 pCt. I Fjeldbygderne, hvor Indmarken kun gennemsnitlig udgør 8.38 ha, udgør Arbejdsindtægten endog ca. 82 pCt. af den samlede Nettoindtægt, men disse Brug har jo ogsaa gennemgaaende forrentet Kapitalen mindre godt (3.14 pCt.).

O. H. Larsen.
